

ANKARA SAVAŞI SONRASI DARP EDİLEN SİKKELER ÇERÇEVESİNDE ANADOLU'DA SİYASİ HAKİMİYET MÜCADELESİ: İKİNCİ VASALLIK DÖNEMİ**

THE STRUGGLE FOR POLITICAL DOMINATION IN ANATOLIA WITHIN THE FRAMEWORK OF COINS MINTED AFTER THE ANKARA WAR: THE SECOND VASALIC PERIOD

БОРЬБА ЗА ПОЛИТИЧЕСКОЕ ДОМИНИРОВАНИЕ В АНАТОЛИИ В РАМКАХ МОНЕТ ПОСЛЕ ВОЙНЫ В АНКАРЕ: ВТОРОЙ ВАСАЛИЧСКИЙ ПЕРИОД

Sıddık ÇALIK*

ÖZ

Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin Anadolu toprakları çok sayıda beylik arasında paylaşılmıştı. Timur, Osmanlı topraklarını Yıldırım'ın oğulları arasında paylaştığı gibi, Türkmen beyliklerine de Osmanlı'nın elinden aldığı topraklarını, iade ederek saltanatlarına devam etmelerine izin vermiştir. Diğer bir ifadeyle Timur, Osmanlı coğrafyasında güçlü bir siyasi yapı yerine, parçalanmış ama kendisine tabi beyliklerin hüküm sürebileceği bir düzen kurup, Anadolu'da on bir ay kaldıktan sonra ana vatanı Türkistan'a dönmüştür. Böylelikle Timur, kendi menfaatine uygun bir siyasi yapıyı teşkil ederken, Hanlığının doğu sınırlarına da güvence altına almış bulunuyordu.

Bu çalışmada, Ankara Savaşı'nın ardından meydana gelen siyasi ortamın üzerinde durmaktan ziyade, bu süreçte Anadolu'da darp edilen sikkeler ele alınarak, dönemin siyasi güçleri arasındaki ilişkilere farklı bir açıdan bakılmaya çalışılacaktır. Ankara Savaşı sonrası Timur'a bağlılığın ifadesi olan Anadolu'daki devlet ve beyliklerin darp ettiği sikkeler üzerinde kısaca durulsa da bu araştırmanın esasını teşkil etmeyecektir.

Ankara Savaşı sonrası, Çelebi Mehmet'in Osmanlı Devleti'ni yeniden kurduğu süreçte, Anadolu'daki beylikleri hakimiyeti altına alma siyaseti, çoğu kez askeri hareketler sonucu olsa da birdenbire gerçekleşmemiştir. 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Timur rüzgârının henüz dinmediği bu dönemde, söz konusu beylikler 1410 tarihinden itibaren, önce vasallık bağlarla

**Sultan Yıldırım Bayezid ve Emir Timur Uluslararası Sempozyumu (Semerkant- Bursa-Ankara, 17-26 Ekim 2022)'unda (yayınlanmamış) bildiri olarak sunulan bu makale, genişletilerek yayın haline getirilmiştir.

* **ORCID:** [0000-00030348-8489](https://orcid.org/0000-00030348-8489), Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü Yeni Çağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi. siddikcalik@gmail.com

Kaynak Gösterim / Citation / Цитата: Çalık, S. (2023). ANKARA SAVAŞI SONRASI DARBEDİLEN SİKKELER ÇERÇEVESİNDE ANADOLU'DA SİYASİ HAKİMİYET MÜCADELESİ: İkinci Vasaliet Dönemi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (59), 86-102. DOI: [10.17498/kdeniz.1345871](https://doi.org/10.17498/kdeniz.1345871)

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

Osmanlıya tabi hale gelirlerken, 1428'den sonra doğrudan merkezi idareye bağlanmıştır. Bu siyasi olgular, darp edilen sikkelerle de belgelendirmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ankara Savaşı, Anadolu Beylikleri, Çelebi Mehmet, 2. Murat, Sikke

ABSTRACT

After the Battle of Ankara, the Anatolian lands of the Ottoman Empire were shared among many principalities. Timur not only divided the Ottoman lands among Yıldırım's sons, but also allowed the Turkmen principalities to continue their reign by returning the lands they had taken from the Ottomans. In other words, Timur, instead of a strong political structure in the Ottoman geography, set up a disintegrated but subordinate principality to rule, and after staying in Anatolia for eleven months, he returned to his homeland, Turkistan. Thus, while Timur formed a political structure suitable for his own benefit, he also secured the eastern borders of his Khanate.

In this study, rather than focusing on the political environment that took place after the Ankara War, it is aimed to examine the relations between the political forces of the period from a different perspective by considering the coins minted in Anatolia in this process. Although the coins minted by the states and principalities in Anatolia, which is a sign of loyalty to Timur after the Ankara War, are briefly emphasized, it will not constitute the basis of this research. After the Ankara War, in the process that Çelebi Mehmet re-established the Ottoman Empire, the policy of dominating the principalities in Anatolia did not emerge suddenly, although it was mostly the result of military actions. In the first quarter of the 15th century, in this period when the Timurid winds had not yet subsided, these principalities were first subject to the Ottoman Empire with vassal ties as of 1410, and after 1428 they were directly subordinated to the central administration. These political facts were intended to be documented with minted coins.

Keywords: Battle of Ankara, Anatolian Principalities, Çelebi Mehmet, Murat II, Coin

АННОТАЦИЯ

После Анкарской войны анатолийские земли Османской империи были разделены между многими княжествами. Тимур не только разделил османские земли между сыновьями Йылдырыма, но и позволил туркменским княжествам продолжить свое правление, вернув земли, отнятые ими у османов. Другими словами, Тимур вместо сильной политической структуры в османской географии поставил под управление распавшиеся, но подчиненные княжества и, пробыв в Анатолии одиннадцать месяцев, вернулся на свою родину, в Туркестан. Таким образом, хотя Тимур сформировал политическую структуру, подходящую для его собственной выгоды, он также обеспечил безопасность восточных границ своего ханства.

В этом исследовании вместо того, чтобы останавливаться на политической среде, которая имела место после войны в Анкаре, мы попытаемся взглянуть на отношения между политическими силами того периода с другой точки зрения, рассмотрев монеты, отчеканенные в Анатолии в этом процессе. Хотя кратко подчеркнуты монеты, отчеканенные государствами и княжествами в Анатолии, являющиеся выражением лояльности Тимуру после войны в Анкаре, они не составят основу данного исследования.

После войны в Анкаре, в процессе восстановления Османской империи Челеби Мехметом, политика доминирования над княжествами в Анатолии не возникла внезапно, хотя в основном она была результатом военных действий. В первой четверти XV в., в этот период, когда тимуридские ветры еще не утихли, эти княжества сначала были подчинены Османской империи с вассальными связями с 1410 г., а после 1428 г.

подчинялись непосредственно центральной администрации. Эти политические факты пытались задокументировать с помощью чеканенных монет.

Ключевые слова: Битва при Анкаре, Анатолийские княжества, Челеби Мехмет, Мюрат II, Монета

1. GİRİŞ

Sikke darbı, devlet idaresinde hakimiyet alâmetlerinden kabul edilegelen bir anlayıştır. Sikkeler aynı zamanda bir siyasi teşekkülün; iktisadi gücünü, idari anlayışını, inanç, kültür ve sanat tarzını da yansıtmaktadır.

Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin siyasi vaziyeti, tam anlamıyla Anadolu'da önceki asırlarda yaşanmış *tevâf-i mülûk* (Özdemir, 2020, s. 552-555) devrine benzetilebilir. Timur, Osmanlı topraklarını Yıldırım'ın oğulları arasında paylaştığı gibi, Türkmen beyliklerine de Osmanlı'nın elinden aldığı topraklarını, iade ederek saltanatlarına devam etmelerine izin vermiştir. Diğer bir ifadeyle Timur, Osmanlı coğrafyasında güçlü bir siyasi yapı yerine, parçalanmış ama kendisine tabi beyliklerin hüküm sürebileceği bir düzen kurup, Anadolu'da 11 ay kaldıktan sonra Türkistan'a dönmüştür. Böylelikle Timur, kendi menfaatine uygun bir siyasi yapıyı teşkil ederken, Hanlığının doğu sınırlarına da güvence altına almış bulunuyordu. (Uzunçarşılı, 1961, 316-319)

Bu çalışmada, Ankara Savaşı'nın ardından meydana gelen siyasi ortamın üzerinde durmaktan ziyade, bu süreçte Anadolu'da darp edilen sikkeler ele alınarak, dönemin siyasi güçleri arasındaki ilişkilere farklı bir açıdan bakılmaya çalışılacaktır. Ankara Savaşı sonrası Timur'a bağlılığın ifadesi olan Anadolu'daki devlet ve beyliklerin darp ettiği sikkeler üzerinde kısaca durulsa da bu araştırmanın esasını teşkil etmeyecektir. (Uğurluer, 2014, s. 91-101), (Kalkan, 2016, s. 615-644), (Damalı, 2009, s. 181-185), (Pere, 1968, s. 64, 65), (Artuk İ ve Artuk C., 1974, s. 459-462), (Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 4, 1995, s. 28) (Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 3, 1995, s. 52, 53, 96), (Tire M. ve Merhub O, 2017, s. 42).

Tam olarak ortaya konulmaya çalışılan tarihi süreç, şehzadeler arası mücadelede Çelebi Mehmet'in büyük güç kazandığı 1410'dan başlayıp, özellikle idareyi tek başına ele aldığı Fetret Devri'nin bitimi olan 1413'ten itibaren, 2. Murat'ın ilk saltanat yılları olan 1420'lerin sonlarına kadar olan yaklaşık 20 yıllık dönemdir. (Emecen, 2001, s. 50, 51). Bu dönem, Osmanlı Devleti'nin Anadolu beylikleri ile gerçekleşen siyasi, askeri ve idari ilişkilerinde *ikinci vasallık dönem* olarak da adlandırılabilir.

2. ANKARA SAVAŞI SONRASI TİMUR ADINA DARP EDİLEN SİKKELER

Ankara Savaşı sonrası Osmanlı toprakları üzerinde yeniden ihya edilen Batı Anadolu beylikleri ve Anadolu'nun doğusunda hüküm süren diğer Türkmen beylikleri Timur'a olan tabiiyetlerini birçok yolla bildirmişlerdir. O günkü diplomatik usullerde; mektupla, elçiyle, karşılama, hutbe yoluyla ve sikke darbıyla bağlılığın ifade edildiği bilinmektedir. (Daş 2014, s. 523-542), (Arayancan, 2014, s. 563-570). Timur'a yapılan bağlılık usulleri, dönemin kaynakları ve daha sonraki süreçte kaleme alınan eserlerde dile getirilirken, bunlar arasında somut olarak günümüze ulaşan en önemli tarihi materyaller, kuşkusuz sikkelerdir.

Anadolu'da Timur adına basılan sikkeler genel itibarıyla iki ana kısma ayrılabilir. Birinci kısım teşkil edenler; Osmanlı şehzadelerinden Emir Süleyman, Musa Çelebi, Mehmet Çelebi, Mustafa Çelebi'nin, Anadolu beyliklerinden; Germiyanlı, Karamanoğulları, Candaroğulları, Mentеше, Aydınogulları Hamidoğulları'nın Timur adına veya müşterek darp edilen sikkelerdir. Diğer kısım ise, Mutahharten, Mardin Artukluları, Hasankeyf Eyyubileri ve Akkoyunlu Beyliğinin darp ettikleri sikkelerdir (Kalkan, 2016, s. 622-424), (Uğurluer, 2014, s. 91, 92).

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu’da Siyasi...

H. 806-808/1404-1406 tarihli sikke 1.17 gr.
806/1402-1404 tarihli sikke, 1.33 gr.

H. 804-

*Timur Han
Küregen
Muhammed ibn
Bayezid
Halledallahu*

*Lailahe
İllalah
Muhammedun
Rasulu'llah
Bursa*

*Emir-i Azam
Timur Küregen
Halledallahu
Mülkehu Darebe
Engüriyye*

*Lailahe İllalah
Muhammedun
Rasulu'llah
Ebubekir, Ömer,
Osman, Ali*

Söz konusu sikkeler genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğu zaman şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Anadolu'nun batısındaki beyliklerin sikkelerin tarzı ve tasarımı, önceki dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Timur için, “Han” ve “Sultan” unvanı kullanılırken, Gürkan/Küregen unvanı çok az kullanılmıştır. Yine bu sikkelerin hemen hemen hepsinde sadece Timur'un adı geçerken, beylerin isimleri kullanılmamıştır. Sadece Çelebi Mehmet bir sikke darbında, Timur'la birlikte kendi adını sikkeye darp ettirmiştir. Anadolu'nun doğusundaki beyliklerin darp ettiklerinde ise, Timurî sikkelerle, hem tasarım hem de kullanılan dil açısından büyük benzerlikleri vardır. Timur'un unvanları arasında Emir ve Gürkan varken, Han veya Sultan unvanları kullanılmamıştır. (Kalkan, 2016, s. 625-639), (Uğurluer, 2014, s. 92-97).

*lailahe ill'allah
Muhammedun
Resul'ullah
Ebubekir, Ömer,
Osman, Ali*

*Sultan Mahmud Han
Timur Gürkan
darebe Erzincan
(Zeno.51211)*

*Lailahe ill'allah
Muhammedun
Resul'ullah
Ömer, Ebubekir,
Osman, Ali*

*Sultan Mahmud Han
Timur Gürkan
darebe Çemişgezek
(Olcaş, 2009, s.2)*

3. İKİNCİ VASALLİK DÖNEMİ

Anakara Savaşı'ndan sonra, Batı Anadolu beyliklerinin müstakil hareketleri bir müddet devam etse de Osmanlı şehzadelerinin bölge üzerinde hâkimiyet kurma çabaları 1406'dan itibaren artmaya başlamıştır. Hatta, bu faaliyetlere bir müddet sonra Karamanlılar da dahil olmuştur (Witteck, 1944, s. 96).

Orta ve Batı Anadolu'daki beyliklerin Osmanlı himayesine girme süreci, 1410 yılında Süleyman Çelebi'nin ortadan kaldırılmasından sonra başlatılabilir. Bu tarihte, darp edilmiş müşterek sikkelerden hareketle bu iddia ortaya koyulabilir. Bununla birlikte, Çelebi Mehmet ve Musa Çelebi arasındaki mücadelede, beylikler nispeten serbest kalsalar da Musa Çelebi'nin bertaraf edilmesinden sonra, (Temmuz 1413) bu beyliklerin Osmanlı hâkimiyetine girdiğini söylemek mümkündür (Merçil, 2004, s.153).

İkinci vasallık dönemini, yukarıda ifade edildiği üzere, Çelebi Mehmet'in fetret dönemini sonlandırıp, Osmanlı idaresini tam anlamıyla eline aldığı 1413 tarihinde başlatmak gerekiyor. Bu dönem, 1420'lerin sonlarına doğru, Batı Anadolu beylikleri üzerinde, Osmanlı'nın tam hâkimiyetiyle neticelenirken, Karaman ve Candaroğullarının Osmanlı idaresine tam olarak geçişi Fatih döneminde gerçekleşecektir. (Emecen, 2001, s. 50, 51).

Osmanlı Devleti ile Anadolu beyliklerinin yaşadığı tabilik-metbuluk ilişkileri darp edilen sikkeler üzerinden anlatılmaya çalışılacaktır. Bu dönem anlatan çalışmalarda, söz konusu siyasi güçler arasındaki ilişkiler, sikkelerin ifade ettiği somut anlamlar bağlamında ele alınmamıştır. Diğer bir ifadeyle, Osmanlı Devleti'ni yeniden kuran Çelebi Mehmet'in, Timur Devleti vesayetinin azalmaya başladığı süreçten itibaren, Anadolu'daki beylikleri egemenliğine alma siyaseti, babası Yıldırım Bayezit gibi doğrudan merkezi idareye bağlamadan ziyade, tedrici olarak, önce vassal bağlarla Osmanlıya tabi hale getirip, daha sonra doğrudan Osmanlı idaresi altına almak olmuştur. Hatta bu sürecin, tam anlamıyla 2.Murat'ın saltanatını ilk yıllarında gerçekleştirildiğini de söylemek mümkündür. (Emecen, 2001, s. 48, 51).

3.1. Germiyanogulları Beyliğiyle müşterek sikkeler

Osmanlı Devleti'nin en yoğun ilişki içerisinde olduğu beyliklerden biri Germiyanlı beyliğidir. Çelebi Mehmet'in Anadolu'da Osmanlı birliğini sağladıktan sonra, vasallık bağıyla kendisine tâbi kıldığı ilk beylik Germiyanogullarıdır. Cüneyt Bey hadisesinden sonra, Germiyan beyi II. Yakub Bey, 1410 tarihinden itibaren Osmanlılara meyil etmeye başlamıştır. Bu tarihte Karamanoğulları'nın, Germiyanlı Beyliği üzerinde büyük baskı kurduğu bilinmektedir. Hatta Karamanoğulları, beyliğin merkezi Kütahya'yı da işgal etmiştir. (Varlık, 1974, s. 75, 76), (Varlık, 1996, s. 34) (Uzunçarşılı, 1932, s. 82) Bu dönemde Germiyanlı Beyliği, Osmanlılarla müşterek sikkeler darp etmiştir. Karamanoğulları Beyliği, 1417'de tekrar Kütahya'yı işgal etse de Çelebi Mehmet başarılı bir askeri hareket sonunda şehri teslim alıp, ikinci kez Yakup Bey'e teslim etmiştir. (Varlık, 1974, s. 75, 76), (Varlık, 1996, s. 34)

Bunlardan ilki Çelebi Mehmet adına Kütahya'da darp edilen H.813/M.1410 tarihli akçe, 0.58 gr, 15 mm ölçeklidir. (Damalı, 2009, s. 202).

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

Ön yüz
Sultan Mehmed 813

Arka yüz
Yakub İbn-i Süleyman
durube Germiyan

Germiyanlıların Osmanlılara bağlılığı 2. Murat döneminde de devam etmiştir. Murat tahta geçtiği zaman, Şehzade Mustafa'yı (2. Mustafa) Karamanoğullarıyla birlikte isyana teşvik eden 2. Yakup, onun yanında yer almıştır. Ancak Şehzade Mustafa'nın İznik'i işgal etmesi üzerine, Osmanlıdan çekinerek Karamanoğullarıyla birlikte askerlerini geri çeken Yakup Bey, Osmanlı Devleti ile yeniden ittifak yapmak zorunda kaldı. (Tekindağ, 1997, s. 689), (Varlık, 1974, s. 76-78), (Varlık, 1996, s. 34), (Emecen, 2001, s. 50)

Bu bağlılığın ifadesi olarak Germiyan'da (Kütahya'da) 2. Murat adına sikke darp ettirmiştir. Bu sikkede her ne kadar 2. Yakup Bey'in adı geçmese de bu tarihte Osmanlıya tabi olduğu bilinmektedir. Yakup Bey'in 1422 tarihli orijinal vakfiyesinde, kendi adının sağ tarafında 2. Murat'ın tuğrasının var olması, Osmanlıya bağlılığını göstermektedir. (Uzluk, 1969, s. 71-86) Keza, Yakup Bey'in zürriyeti olmadığı için beyliğinin Osmanlıya katılmasını vasiyet ettiği bilinmektedir. Bu vasiyetin 1428'de gerçekleştiği kabul edilmektedir ki, bu beyliğin Osmanlıya bağlılığı 1428 tarihine kadar sürdüğü rahatlıkla ifade etmek mümkündür. (Varlık, 1974, s. 76-78), (Varlık, 1996, s. 34), (Uzunçarşılı, 1961, s. 46, 47) (Uzunçarşılı, 1932, s. 88)

İkinci Murat adına darp edilmiş sikke, H.825/M.1422 tarihli, 0.88 gr, 14 mm ölçөгindedir. (Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 4, 1995, s. 37), (Pere, 1968, s. 84)

Ön yüz
825
Murad bin Mehmed Han

Arka yüz
Halledemülkehu
duribe Germiyan

Germiyanlı Beyliğin Osmanlıya tabiiyetini kesin olarak gösteren 1428 tarihli bir sikke mevcuttur. (Damalı, 2009, s. 202) Atom Damalı bu akçeyi her ne kadar tarihsiz olduğunu ifade etse de H.828/M.1425 olduğu görülmektedir.

2. Murat ve 2.Yakup'un 1425 tarihli müşterek akçesi, 0.63 gr, 1.6 mm ölçeklidir. (Damalı, 2009, s. 202)

Ön yüzü
Murad ibn-i Mehmed

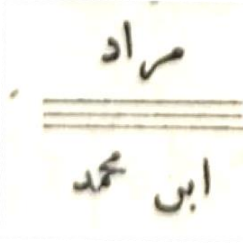

Arka yüzü
Yakub ibn-i Süleyman
828

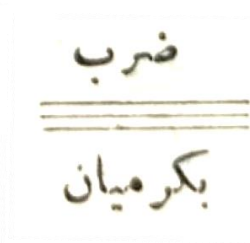
İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde Germiyanolu Yakup Bey'in 2. Murat adına darp ettiği tarihsiz bir mangır bulunmaktadır. Bu mangır muhtemelen vasallık dönemine ait olmalıdır.

İbrahim Artuk ve Cevriye Artuk katalogunda bu sikkenin çizimini yapılmıştır. (Artuk İ ve Artuk, C. 2, 1971, s. 468) Bunların haricinde bu müzede bir sikke daha mevcutsa da teşhirde veya kataloglarda olmadığı için hakkında bilgi verilememiştir (Varlık, 1974, s. 142)

2. Murat adına Kütahya'da darp edilmiş tarihsiz akçe. (Artuk İ ve Artuk C, C. 2, 1971, s. 468.

Ön yüzü
Murad bin Mehmed

Arka yüzü
Durube Germiyan

3.2.Aydınoğulları Beyliğiyle müşterek sikkeler

Aydınoğullarının Osmanlıyla müşterek sikkeleri tarihsizdir. Müze ve kataloglarda mevcut olan bu sikkelerin tamamı Cüneyt Bey'e aittir. Osmanlıyı uzunca bir süre uğraştıran Cüneyt

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

Bey, bu sikkeleri hangi tarihlerde darp ettiğini tespit etmek oldukça güçtür. Aydınoğullarının Osmanlı sultanları adına darp ettiği sikkeler şöyle sıralanabilir:

Çelebi Mehmet ve Cüneyt Bey'in müşterek akçesi, 15 mm, 0.70 ölçeklidir.
(Damalı, 2009, 2004)

Ön yüzü
*Mehmed bin Bayezid,
Cüneyd halledede mülkehû*

Arka yüzü
*Lailahe illallah
Muhammedun Resulu'llah
Ehubekir. Ömer. Osman. Ali*

Çelebi Mehmet ve Cüneyt Bey'in müşterek Mangırı, 15 mm, 1.44 gr ölçeklidir.
(Damalı, 2009, 2004)

Ön yüz
*Mehmed bin Bayezid,
Cüneyd halledede mülkehû*

Arka yüz
*el-mülk-ü l'illah duribe
Balad*

Çelebi Mehmet'in Cüneyt Beyle müşterek akçesi, 15 mm, 0.70 ölçeklidir.
(İzmirli, 2005, s. 164)

Ön yüz
Mehmed bin Bayezid
Cüneyd Gazi

Arka yüz
Lailahe illallah
Muhammedün Resulu'llah
Ömer, Ebubekir, Osman, Ali

Çelebi Mehmet'in Cüneyt Beyle müşterek akçesi, 12 mm, 0.76 gr ölçeklidir.
(İzmirli, 2005, s. 164)

Ön yüzü,
Mehmed bin
Bayezid Cüneyd

Arka yüz
Lailahe illallah
Muhammedün Resulu'llah
Ömer, Ebubekir, Osman, Ali

Yukarıda bilgileri verilen sikkeler tarihsiz olsa da üzerinde iki beyin isminin var olması, Aydınoğullarıyla Osmanlının müşterek sikkeleri olduğunu göstermektedir. Ancak hangi tarihlerde darp edilebileceğine dair fikir yürütemek için, iki devletin arasındaki siyasi ilişkileri tahlil ederek, sikkelerin darp edildiği dönemi ortaya koymak gerekir.

Musa Çelebi'nin bertaraf edilmesinden sonra, (Temmuz 1413) Aydınoğlu Cüneyt Bey, diğer beyleri de etkisi altına alarak Osmanlıya karşı bir cephe oluşturdu. Bunun üzerine İzmir'i kuşatan Çelebi Mehmet, Cüneyt Bey'i itaat altına alarak diğer beyliklerle birlikte bölge üzerinde vasallık sürecini tam olarak başlatmış oldu. Beyliği elinden alınan Cüneyt Bey, 1415 yılında Niğbolu'ya sancak beyi olarak tayin edilir. (Uzunçarşılı, 1961, s. 350-352), (Emecen, 2001, s. 49), (Emecen, 1993, C. 8, s. 122).

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

Rumeli'de Şehzade Mustafa'nın (Düzmece) 1419'daki isyanında yanında yer alan Cüneyt Bey, Çelebi Mehmet'e karşı birçok siyasi faaliyetlerde bulundu. Cüneyt Bey, 2. Murat 1421 yılında tahta çıktığı zaman da Düzmece Mustafa'yla ittifakını sürdürmüş ancak bu şehzadenin İznik'te bulunduğu sırada, Osmanlı askerleri tarafından kuşatılması üzerine, Şehzade Mustafa'yı terk etmiştir. 1422 yılının başlarında kendisini 2. Murat'a affettiren Cüneyt Bey, beyliğini tekrar elde etmiştir. (Uzunçarşılı, 1961, s. 350-352), (Emecen, 1993, C. 8, s. 122).

Cüneyt Bey, İzmir'e döndükten sonra Aydınoğlu Mustafa Bey ile mücadeleye başladı, Mustafa Bey'in idari merkezi Ayasuluk'u ele geçirerek beyliğin tek başına hâkimi oldu. Akabinde Osmanlıya karşı yeni cephe oluşturarak Venedik'le iş birliğine girmesi üzerine, 2. Murat'a ait güçlerinin takibi sonucu, Cüneyt Bey ve ahfadı tamamen ortadan kaldırıldı (1426). (Emecen, 1993, C. 8, s. 122).

Cüneyt Bey'in Osmanlıyla olan siyasi ve askeri ilişkilerine kronolojik açıdan bakıldığında, müşterek darp edilen sikkelerin hangi dönemlerde gerçekleştiğini belirlemek bir hayli zordur. Bu sikkeleri, tarihleri belli olan emsalleri ile; kaligrafi, tasarım, ağırlık ve çaplarıyla karşılaştırılarak yaklaşık olarak belirlemek mümkündür. (Teoman, 2018, s. 123) Ancak, Osmanlı da dâhil Anadolu beyliklerinin sikke darp tekniğinin, 14. yüzyılın sonlarından itibaren değişmeye başladığı görülmüştür. Bu dönemde özellikle gümüş sikkelerin çapları küçülürken kalınlıkları artmıştır, ağırlıklarında ise pek fazla bir değişiklik yaşanmamıştır. Dolayısıyla sikkelerin özelliklerine bakarak, tarihlendirme yapmak çok zordur. (İzmirlier, 2005, s. 35), İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Anadolu beylikleri sikkeleri incelendiğinde, sikkelerin özellikleri ile ilgili İzmirlier'in verilerini doğrulamaktadır. (Artuk İ ve Artuk, C., 1971, s. 433-451)

Tarihsiz sikkelerin tarihini belirlemede baş vurulacak başka yöntem, söz konusu iki beyliğin, tâbîlik-metbuluk ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı dönemde, sikke darbının gerçekleşebileceğini düşünmektir. Bu çerçeveden bakıldığında, Cüneyt Bey'in Osmanlı'ya bağlılığını gösterdiği en uygun dönem, Cüneyt Bey'in müttefiki Düzmece Mustafa'yı İznik'te terk edip 2. Murat'a tabi olduğu süreçtir. Diğer bir ifadeyle, Cüneyt Bey, yeni bir isyana teşebbüs etmeden önce, 1422 yılı içerisinde, muhtemelen bir yıllık dönemde, Osmanlıyla müşterek sikke darp etmesi en uygun zaman dilimidir. Bu sikkeler üç ayrı tipte olduğu için, üç farklı zamanda basıldığı anlaşılmaktadır ki bu da kısa süreli olmayıp, muhtemelen bir yıl içerisinde gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Cüneyt Bey, beyliğini kazanıp İzmir'e geldikten sonra Umur Bey Oğlu Mustafa Bey'le mücadeleye başlarken 2. Murat'ın desteğini almış vaziyetteydi. Buna karşılık Mustafa Bey ise Karaman ve Germiyanogullarının desteğini almıştı. Hatta Mustafa Bey'in H. 824 tarihinde Karamanlı Mehmet adına müşterek sikke darp ettiği görülmektedir. (İzmirlioğlu, 2005, s. 35, 169.) Bu süreçte Cüneyt Bey'in, Osmanlıyla müşterek sikke darp etmesi ve onların desteğini alması makul görülebilir. Ancak, mevcut sikkeler, Çelebi Mehmet adına darp edilmiş görülüyor. Sikkelerin Çelebi Mehmet adına darp edildiğini düşünmek, sikke basım usulüne uygun görülmesi de özellikle Batı Anadolu beyliklerinin sikkelerinde bu tür karışıklıklar görüldüğü gibi, 2. Murat'ın babasının hatırı da göz önünde bulundurulmuş olabilir. Cüneyt Bey, bu dönemde 2. Murad adına sikke darp ettirmiş, henüz ele geçmemiş de olabilir.

Cüneyt Bey'in Çelebi Mehmet'le müşterek sikke darp ettiği dönemlerden biri de 1413-14 tarihlerinde olması ihtimal dâhilindedir. Musa Çelebi'nin ortadan kaldırılmasından sonra, (1413) Çelebi Mehmet'in Batı Anadolu beyliklerini itaat altına alma sürecinde İzmir'e girerek Cüneyt Bey'i kendine tabi kılmıştı. (Uzunçarşılı, 1961, s. 350,351), (Emecen, 1993, s.122) Bir müddet sonra Cüneyt Bey'in Rumeli'ye sancak beyi olarak gönderildiği yukarıda

ifade edilmişti. İşte bu göreve başlamadan evvel Osmanlı'ya vasallık bağlarıyla tâbi olduğu dönemde müşterek sikke darp etmiş olabilir.

Netice itibariyle, Aydınöğularının Osmanlı Devleti ile mevcut müşterek sikkelerin tarihleri olmasa da bu sikkelerin neredeyse tamamının Cüneyt Bey'e ait olduğu bilinmektedir. Söz konusu iki devlet, tabilik-metbuluk bağlamında ele alındığı zaman, darp edilen sikkelerin 1410'dan 2. Murat'ın tahta geçtiği 1422'ye kadar devam ettiği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle Aydınöğulları Beyliğinin, 1410-1422 tarihleri arasında vasallık bağlarıyla Osmanlı Devleti'ne tabi olduğu muhakkaktır.

3.3 Mentешеöğulları Beyliğiyle müşterek sikkeler

Menteşe Beyliği'nin siyasi ve idari gelişim çizgisi ve akıbeti Aydınöğullarıyla oldukça benzerdir. İki komşu beylik, özellikle Aydınöğlü/İzmiroğlü Cüneyt Bey döneminde bu birlikteliği yaşamışlardır. Bu iki beylik, aralarında sürekli mücadele halinde oldukları için birbirlerine tabi oldukları dönemler de olmuştur.

Menteşe beyi İsa Bey'in, 1410-1413 yılları arasında, Çelebi Mehmet ile mücadele eden Musa Çelebi'nin yanında yer alması ihtimal dâhilindedir. (Witteck, 1944, s. 96) Çelebi Mehmet'in Anadolu'da birliği sağlayıp tek başına Osmanlı tahtının sahibi olduktan sonra, Batı Anadolu beyliklerini itaat altına almak için başlattığı askeri hareketlerden, komşuları gibi Mentеше Beyliği de etkilenmiştir. (Merçil, 2004, s.153) Çelebi Mehmet'in, 1415'te Batı Anadolu beylikleri ittifakını yenip, İzmir'i aldıktan sonra, Mentеше Beyliği de diğer beyliklerle birlikte, Osmanlı idaresine vassal olarak bağlanmıştır. (Witteck, 1971, s. 96,97).

Menteşe beyi İlyas Bey, bu bağlılığın ifadesi olarak, Çelebi Mehmet'le müşterek sikke darp etmiştir. Atom Damalı'nın kataloğunda dört tip halinde tasnif edilen bu sikkelerden ikisi H. 818/M.1415 tarihli iken, diğer iki tanesi de tarihsizdir. Muhtemelen bunlar da aynı tarihlerde darp edilmiştir. (Witteck, 1971, s. 97), (Damalı, 2009, s. 205, 206)

Çelebi Mehmet ile İlyas Bey'in 1415 tarihli müşterek sikkesi 0.70 gr 15 mm ölçeklidir. (Damalı, 2009, s. 205)

Ön yüz
*Mehmed bin Bayezid,
halled mülkehü 818*

Arka yüz
*İlyas bin Mehmed zide
ömrühü*

Çelebi Mehmet ile İlyas Bey'in 1415 tarihli müşterek sikkesi 0.37 gr 10 mm ölçeklidir. (Damalı, 2009, s. 206)

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

Ön yüz
*Mehmed bin Bayezid,
halled e mülkehü 818*

Arka yüz
*İlyas bin Mehmed zîde
ömrühü*

Çelebi Mehmet ile İlyas Bey'in 1415 tarihli müşterek sikkesi, 0.76 gr 12 mm ölçülerindedir. (Damalı, 2009, s. 206)

Ön yüz
Mehmed bin Bayezid

Arka yüz
İlyas bin Mehmed zîde

Çelebi Mehmet ile İlyas Bey'in tarihsiz müşterek akçesi 0.78 gr 15 mm ölçülerindedir. (Damalı, 2009, s. 205)

Öyüzü
Sultan Mehmed bin
Bayezid Han

Arka yüz
Resulu'llah
İlyas bin Mehmed

İlyas Bey, 1421 yılında ölünce, beyliğin toprakları Leys (Üveys) ve Ahmet adlı iki oğlu arasında paylaştırılmıştır. Her ikisi de Çelebi Mehmet ve 2. Murat'la birlikte müşterek sikke darp etmişlerdir.

Söz konusu akçe, British Museum'da olup, Ahmet Tevhit ve Paul Wittek hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Ön yüzünde "Leys bin İlyas bin Muhammed 824" arka yüzünde "halledede mülkehu, 824" yazılıdır. (Tevhid, 1321, s. 390), (Wittek, 1944, s. 157)

Yine aynı müzede bulunan, İlyas Bey'in diğer oğlu Ahmed'e ait bir sikke tarihsiz de olsa, kardeşi Leys ile aynı dönemde olmalıdır. Ön yüzü "Ahmed bin İlyas", arka yüzü (halledede) mülkehü" yazılıdır. (Wittek, 1944, s. 157)

Müşterek sikkelerin tarih ve muhtevalarından anlaşıldığına göre, Menteş Beyliği, 1415-1421 tarihleri arasında Osmanlı Devleti'ne vasallık bağı ile tabi görülmektedir. Ancak, bu durum mevcut sikkeler bağlamında değerlendirilecek bir husustur. Bu beyliğin siyasi kaderi büyük ölçüde Aydın ve Saruhan oğullarıyla aynı olduğu için, vassallık dönemini diğerleriyle aynı tarihlerde yaşadığı düşünülmelidir.

3.4. Karamanoğullarıyla darp edilen müşterek sikkeler

Karamanoğulları, Osmanlıya en güçlü beyliklerden biridir. Ankara Savaşı'ndan sonra Timur, Karamanoğlu Beyliği'nin topraklarını geniş tutarak, Osmanlı'nın aleyhine bir denge oluşturacak biçimde, bu beyliği yeniden ihya etmiştir. (Uzunçarşılı, 1961, s. 461), (Ünal, 1986, s. 197)

Karamanoğulları, Osmanlı şehzadelerinin taht mücadelelerinde, özellikle Mehmet Bey döneminde sınırlarını genişletmeye başlamıştır. 1402-1410 yılları arasında Hamitoğullarının topraklarını ilhak eden Mehmet Bey, daha sonra Tarsus ve Karahisar dâhil geniş bir coğrafyayı topraklarına katarak, Anadolu'da güçlü bir siyasi yapı teşkil etmiştir. 1413'te Bursa'yı kuşattıysa da şehri alamamıştır (Sümer, 2001, s. 458), (Ünal, 1986, s. 197)

Çelebi Mehmet'in devletin siyasi birliğini sağlamasından sonra, Bursa kuşatmasına karşılık Karamanoğulları üzerine asker sevk edince, 2. Mehmet, topraklarının bir kısmını Osmanlılara vererek anlaşma yapmak zorunda kaldığı gibi ve vasallık bağıyla Osmanlı'ya tabi hale gelmiştir. H.817/M.1414 (Sümer, 2001, s. 458), (Ünal, 1986, s. 198, 199), (Emecen, 2001, s. 49)

Karamanoğullarının toprakları üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan Osmanlı ve Memlükler, Karaman Beyliği'nde taht kavgalarına yol açınca, bu beyliğin güç kaybına

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

uğramasına neden olmuştur. 2. Mehmet Bey'in oğullarından İbrahim Bey, Memlük taraftarı amcası Ali Bey'e karşı Çelebi Mehmet'ten yardım isteyince, beyliğin Osmanlı ile ilişkileri güçlenmiştir. (Sümer, 2001, s. 458), (Ünal, 1986, s. 198, 200-201) Bu süreçte İbrahim Bey'in, Çelebi Mehmet'in vefatından hemen önce müşterek sikke darp ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, tarihi bilgilerin yanı sıra Karamanoğullarının Osmanlıya vasallık bağıyla tabi olduğunu gösteren önemli bir delildir.

İbrahim Bey'in Çelebi Mehmet ile darp ettiği 1421 tarihli akçe, 1.9 gr 24 mm'dir. (Damalı, 2009, s. 207)

Ön yüzü
*Eyyam-ı devletü 'z-zaman
Mehmed bin Bayezid Ebu
Bekir, Ömer, Osman, Ali*

Arka yüz
*el minnet ü li'llah
İbrahim bin Mehmed bin
Karaman duribe Konya-
824*

Karamanoğullarının Osmanlıya tabiiyeti, 2. Murat'ın tahta çıktığı 1421 yılından sonra iki devlet arasındaki ilişkiler kopmaya başlamıştır. Düzmece Mustafa isyanını fırsat bilen Karamanlılar, Osmanlı topraklarına saldırınca, bu bağlılık nihayete ermiştir denilebilir.

3.5. Candaroğulları Beyliğiyle müşterek sikkeler

Ankara Savaşı'ndan sonra beyliğini yeniden ihya eden Candaroğulları, Osmanlı Devleti ile Orta Karadeniz ve Orta Anadolu'da mücadele içinde olduğu bilinmektedir. Özellikle İsfendiyar döneminde bu ilişkiler yoğun bir şekilde artarak, çoğu kez tabilik-metbuluk çerçevesinde gelişmiştir. (Yücel, 1991, s. 88-99).

Çelebi Mehmet'in Karamanoğulları Beyliği'ne karşı başlattığı 1415 tarihli askeri harekette, Osmanlı'nın yanında yer alan İsfendiyar Bey, bu sefere oğlu Kasım Bey'i görevlendirerek Osmanlıya bağlılığını göstermişti. Çelebi Mehmet'in 1416 yılında Eflak'a yaptığı sefere de asker gönderme mecburiyetinde kalan İsfendiyar Bey, bu sefer sonrasında Kasım Bey'i yanına çeken Çelebi Mehmet, Candaroğullarına ait Tosya, Çankırı ve Kalecik'i kendisine verilmesine aracılık etti. Bu şekilde Candaroğlu Kasım Bey'i himayesine alan Çelebi Mehmet, babasını da kontrol altında tutmuş oluyordu. (Yücel, 1991, 91-92) (Uzunçarşılı, 1961, s. 394)

İkinci Murat'ın tahta çıkmasından sonra, taht mücadelelerini fırsat bilerek Osmanlı ile bağlarını tekrar koparan İsfendiyar Bey, Kasım Bey'in topraklarını elinden aldı. Bunun üzerine Candaroğulları üzerine 1421 kışında bir sefer düzenleyen 2. Murat, İsfendiyar Beyliği'ni itaat altına alarak, Kasım Bey'e ait olan toprakları tekrar kendisine iade ettirdi. Tekrar Osmanlı sultanının affına mazhar olan İsfendiyar Bey, 2. Küçük Mustafa isyanında tarafsız kalsa da 20 Şubat 1423'de 2. Murat'ın İsfendiyar Bey'i Taraklıborlu'da ağır bir yenilgiye uğratması sonunda Sinop'a sığındı. Bu sefer sonunda barış antlaşması imzalanarak,

İsfendiyar Bey yine affedildi ve Osmanlıya bağlılığını teyit etmiş oldu. (Yücel, 1995-97) (Uzunçarşılı, 1961, s. 394)

Bu tarihten sonra Candaroğullarıyla Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler sulh zemininde devam etti. Evlilikler yoluyla bu durum daha da pekişme sürecine girdi. Kasım Bey'in toprakları merkezi idareye dahil edilirken, kendisine de sancak beyliği tevdi edilmiştir. Fatih döneminde ise, Candaroğullarının toprakları tamamen Osmanlı topraklarına katıldı.

Candaroğullarının Osmanlı Devleti'ne tabiiyetini ortaya koyan, Çelebi Mehmet dönemine ait müşterek sikke darp edilmiş olması ihtimal dâhilinde ise de henüz böyle bir para ele geçmemiştir. Yine de mevcut kataloglarda iki sikkenin varlığı, iki devletin arasındaki vassallık bağımlı teyit edecek niteliktedir. Bu sikkelerin ikisi de 2. Murat döneminde darp edilmiştir. Ancak, darp edenin ismi yoktur, acaba Kasım Bey'e mi yoksa İsfendiyar Bey'e mi ait olduğunu, darp yeri ve tarihi ip ucu vermektedir.

İlk sikke, Karamanoğullarının 2. Murat adına darp ettiği akçe, 14 mm 0.81 ölçülerindedir. Atom Damalı gerekçe göstermeden, bu sikkenin darp tarihi H.825 değil 827 olması gerektiğinin ifade etse de 2. Murat'ın tahta çıktığı tarihlerde İsfendiyar Bey'in Osmanlıya itaati tamdı. (Damalı, 2009, s. 254)

Ön yüzü
825
Tuğra (2. Murat)

Arka yüz
halledede mülkehu
duribe Kastamonu

Karamanoğullarının 2. Murat adına darp ettiği mangır, 1.17 gr, 17.5 mm ölçeklidir. (Damalı, 2009, s. 255)

Ön yüz
Tuğra (2. Murat)

Arka yüz
halledede mülkehu
38 duribe Ladik

Ankara Savaşı Sonrası Darp Edilen Sikkeler Çerçevesinde Anadolu'da Siyasi...

Bu mangırın darp tarihinden hareketle İsfendiyar Bey'e ait olduğu söylenebilir. Bu dönemde Kasım Bey artık Osmanlı ümera sınıfına dâhil olduğu için sikke darp ettirmesi söz konusu olamazdı.

SONUÇ

Bu çalışmada, Ankara Savaşı sonrası Anadolu'da meydana gelen siyasi düzen hakkında, sikkeler üzerinden bazı tespitlerde bulunuldu. Çelebi Mehmet'in Osmanlı Devleti'ni yeniden kurduğu süreçte, Anadolu'daki beylikleri hakimiyeti altına alma siyaseti, çoğu kez askeri hareketler sonucu olsa da birdenbire gerçekleşmemiştir. 15. yüz yılın ilk çeyreğinde Timur rüzgârının henüz dinmediği bu dönemde, söz konusu beylikler 1410 tarihinden itibaren, önce vasallık statüsü Osmanlıya tabi hale gelirken, 1428'den sonra doğrudan merkezi idareye bağlanmıştı. Bu siyasi olgular, darp edilen sikkelerle de tevsik edilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Artuk-İ ve Artuk C. (1974). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslâmî Sikkeler Kataloğu*, İstanbul 1974.
- Damalı, A. (2009). *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, C. 1, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul 2009.
- İzmirlier, Y. (2005). *Aydınöğulları Beyliği Sikkeleri*, İstanbul 2005.
- Pere, N. (1968). *Osmanlılarda Madeni Paralar*, İstanbul 1968,
- Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 4, (1995) *Sultan'ın İki Yüzü, Yazı ve Tuğra*, Yapı Kredi Kültür Merkezi, İstanbul 1995.
- Tire, M ve Merhub, O. (2017). *Osmanlıdan Cumhuriyete Sikkeler Oğuz Tatış Koleksiyonu*, Haz. Mete Tire, Onur Merhub, C. 1, Vol. 1, İzmir 2017.
- Tevhid, A. (1321), *Müze-i Hümayun Meskukat-ı Kadime-i İslâmiye Katalogu*, kısım-ı râbi, Konstantine 1321.
- Uzunçarşılı, H. İ. (1961). *Osmanlı Tarihi*, C.1, s. TTK Yay. Ankara 1961.
- Ünal,T. (1986). *Karamanoğulları Tarihi*, Konya 1986:
- Varlık, M.Ç, (2001) *Germiyan-oğulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara 1974.
- Aka, İ. (1986) “Timur'un Ankara Savaşı (1402) Fetihnâmesi”, *TTK Belgeler*, s. 15 (1986), s. 5-22.
- Arayancan, A. A. (2014). “Ankara Savaşı Öncesi Diplomatik Görüşmeler”, *1420 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi (Yıldırım-Timur) Bildiri Kitabı* Ankara, 9-12 Ekim 2012, Edt. Doç. Dr. Mustafa Alkan, TTK Yay. Ankara 2014, s. 563-570.
- Daş, A. (2012). “Ankara Savaşının Sebepleri Açısından Münşeât Mecmualarında Geçen Mektupların Tarihi Değeri”, *1420 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi (Yıldırım-Timur) Bildiri Kitabı* Ankara, 9-12 Ekim 2012, Edt. Doç. Dr. Mustafa Alkan, TTK Yay., Ankara 2014, s.523-542.
- Emecen, M. F. (2001). “Osmanlılar ve Türkmen Beylikleri”, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabevi Yay. İstanbul 2001.
- Emecen, M. F. (1993), “Cünet Bey” *TDV İA*, İstanbul 1993, C. 8, s. 122.
- Kalkan, M, (2016). “Ankara Savaşı Öncesi-Sonrasında Emir Timur'dan Geriye Kalan Nümizmatik Materyaller”, *Bütün Yönleriyle Çubuk ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu* 9-10 Ekim 2015 Çubuk, Ankara 2015, Editörler, Prof. Dr. Hüseyin Çınar, Dr. Tekin Önal, Ankara 2016, s. 615-644.
- Merçil, E. (2004). “Menteşeoğulları”, *TDV İA*, 24, s.152-153.
- Sümer, F. (2001), “Karamanoğulları”, *TDV İA*, 29, s. 454-460.

- Tekindağ, Ş, “2. Mustafa Çelebi” İslam Ansiklopedisi, MEB yay., s. 689.
- Teoman, B. (2108). “Aydınogulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler”, *Abad/Jabs*, 2108, s. 119-138.
- Özdemir, M. “Mülûkü’t-tevaif”, 31, s. 552-555.
- Uğurluer, M. (2014). “Ankara Savaşı’nın Ardından Osmanlılar ve Anadolu Beylikleri Tarafından Timur Adına Bastırılan Sikkeler”, *1420 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi (Yıldırım-Timur) Bildiri Kitabı* Ankara, 9-12 Ekim 2012, Edt. Doç. Dr. Mustafa Alkan, TTK Yay. 2014 Ankara, s. 91-101;
- Yinanç, M. Halil, “Bayezid I”, *TDV İA*, II, 380-386.;
- <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=51211>
- <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=122374>
- <https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=122380>
- [http:// www. izmirnumismatik.org/makaleler/4%20Adet%20Nadir%20Sikke.pdf](http://www.izmirnumismatik.org/makaleler/4%20Adet%20Nadir%20Sikke.pdf). Erol Olcaş, Gültekin Teoman, Dört Adet Nadir Sikke, 19.01. 2009, s. 2.